

**Analýza zhodnocení potřeb ČR a
jejích regionů po roce 2013
v kontextu politiky soudržnosti**

René Wokoun

XII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách

17.-19.6.2009

Nejdříve je třeba si položit otázku – Jaké jsou implikace z členství v EU pro Českou republiku a její regiony?

- Obecně lze konstatovat, že zapojení se České republiky do integračního procesu vytvořilo některé vhodné podmínky pro posílení ekonomického růstu a tím i zvýšení ekonomické úrovně nejen celé ČR, ale i jednotlivých regionů. Zvláštní roli v tomto procesu má politika hospodářské a sociální soudržnosti.

- Česká republika měla v minulém programovacím období (2004 – 2006) a má i v tomto programovacím období (2007 – 2013) nárok na získání prostředků na posilování hospodářské a sociální soudržnosti. Klíčovou otázkou však v této souvislosti zůstává efektivita jejich využití. Je třeba vzít do úvahy procesy evaluace, které mohou ovlivnit alokace prostředků na členské státy, případně i konkrétní regiony, právě po roce 2013.
- Tato skutečnost nás tedy musí zajímat zejména s ohledem na budoucí období, po roce 2013. Za rozhodující faktor, který v budoucnosti ovlivní schopnost České republiky dostat se na ekonomickou úroveň v současnosti vyspělých členských států Evropské unie, lze považovat domácí hospodářskou politiku. V případě regionálních disparit musí rozhodující roli sehrát regionální politika.

Metodika - Analýza vývoje českých regionů

- Analýza se zaměřila na socioekonomickou úroveň vyšších územně samosprávných celků ČR, tedy krajů.
- Použitá metodika se opírá o zkušenosti se zpracováním analýz a komparací pro potřeby Národního rozvojového plánu a Strategie regionálního rozvoje ČR a dalších regionálních studií a rovněž či spíše zejména dostupnosti statistických dat. Základním zdrojem statistických údajů byl Český statistický úřad, který poskytl relativně dobrou škálu statistických údajů na krajské úrovni.

Metodika a kritéria hodnocení

- **Metodika hodnocení regionů v ČR zahrnuje především faktory regionálního rozvoje dlouhodobého charakteru. Tyto faktory mají největší potenciál pro udržitelnost stabilního ekonomicko-sociálního růstu nejen daného města, ale i jeho zázemí.**
- **Všechny ukazatele a metodika byly pečlivě definovány.**

Na základě specifikace analýzy/dopadové studie a dostupnosti statických dat bylo vybráno 25 ukazatelů:

- Počet obyvatel v roce 2007, ČSÚ, (v tis. obyvatel)**
- Nárůst počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2007, ČSÚ (v %)**
- HDP na obyvatele (2006), ČSÚ, (v Kč)**
- Čistý disponibilní důchod na obyvatele (2006), ČSÚ, (v Kč)**
- Vývoj HDP ve stálých cenách (průměrné roční tempo růstu 2000-2006), ČSÚ, (v %)**
- Nárůst čistého disponibilního důchodu domácností (2006/2000), ČSÚ, (v %)**
- Míra nezaměstnanosti (2007), MPSV (v %)**
- Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo (12/2007)**
- Podíl dlouhodobé nezaměstnanosti na celkové nezaměstnanosti regionu (4q 2007), MPSV, (v %)**
- Vývoj míry nezaměstnanosti (porovnání 2000 a 2007), MPSV, (rok 2000 = 100)**
- Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti (4q 2007), ČSÚ, (v %)**
- Počet výzkumných pracovníků na 1000 obyvatel (2006), ČSÚ**

- Medián hodinového výdělku v soukromém sektoru (2007), ČSÚ, (v Kč)
- Medián hodinového výdělku ve veřejném sektoru (2007), ČSÚ, (v Kč)
- Počet registrovaných jednotek na 100 obyvatel (2006, JMK a VYS 2003), RISY
- Nárůst počtu registrovaných subjektů (2006/2000, JMK a VYS 2003/2000), RISY, (v %)
- Střední délka života, muži (2006, JMK a VYS 2003), RISY (v letech)
- Střední délka života, ženy (2006, JMK a VYS 2003), RISY (v letech)
- Dokončené byty na 1 tis. obyvatel (2006), ČSÚ
- Měrné emise SO₂ v roce (2006), MŽP, (v tunách za rok na km²)
- Počet sportovních zařízení na 10 tis. obyvatel (2006, JMK a VYS 2003), RISY
- Lékaři v zařízeních ambulantní péče na 1000 obyvatel (2006), ČSÚ
- Procento uživatelů internetu (2006), ČSÚ, %
- Začlenění kraje do cíle Konvergence politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU, MMR (ano/ne)
- Podíl zahrnutí kraje do regionů se soustředěnou podporou státu (podíl zahrnutého obyvatelstva v %), MMR

Výsledné pořadí krajů

1.	Hl. m. Praha	91,08
2.	Středočeský kraj	61,91
3.	Plzeňský kraj	61,58
4.	Jihočeský kraj	60,17
5.	Liberecký kraj	56,89
6.	Vysočina	56,82
7.	Pardubický kraj	56,80
8.	Jihomoravský kraj	56,29
9.	Královehradecký kraj	55,89
10.	Zlínský kraj	54,63
11.	Olomoucký kraj	53,11
12.	Moravskoslezský kraj	51,88
13.	Karlovarský kraj	49,44
14.	Ústecký kraj	48,77

Kraje ČR - Vybrané tři slabé stránky

Praha

- Nedořešená dopravní situace a negativní dopady dopravy na životní prostředí ve městě
- Malé využití vědecké a výzkumné základny pro inovační funkci města
- Vysoká kriminalita

Středočeský kraj

- Upadající průmyslová centra v některých částech regionu
- Velké rozdíly v ekonomickém rozvoji v rámci kraje
- Prohlubující se problémy s dopravní situací v kraji i v návaznosti na Prahu a tranzit

Plzeňský kraj

- Výrazné disparity v území
- Stagnace vědecko-výzkumných a inovačních aktivit, podpory a komercializace průmyslového výzkumu a vývoje
- Profesní a územní nerovnováha nabídky a poptávky na trhu práce

Jihočeský kraj

- Nízký podíl progresivních odvětví na tvorbě HDP a zaměstnanosti
- Nedostatečně rozvinutý marketing zemědělských a potravinářských produktů
- Absence dálničního propojení, zpoždování výstavby dálnice D3 a nedobudované rychlostní silnice R3 a R4

Liberecký kraj

- Nízká kvalita služeb a infrastruktury cestovního ruchu
- Rostoucí znečištění ovzduší a zátěž hlukem, způsobené zejména dopravou
- Existence regionálních rozdílů v oblasti hospodářského rozvoje

Vysočina

- Strukturální nezaměstnanost, nesoulad kvalifikace uchazečů s potřebami trhu práce
- Pokles počtu obyvatel kraje; nízká porodnost, úbytek obyvatelstva přirozenou měnou; „stárnutí“ populace
- Špatný stavebně technický stav dopravní infrastruktury

Pardubický kraj

- **Nedostatečná inovační aktivita průmyslových firem**
- **Značný podíl strukturálně ohrožených odvětví v ekonomické struktuře kraje**
- **Absence dálnic a rychlostních silnic (vnější silniční napojení kraje)**

Jihomoravský kraj

- **Značný rozsah marginálních území vyznačujících se potenciálními problémy socioekonomického charakteru**
- **Slabá spolupráce vysokých škol a průmyslu, resp. tržních služeb**
- **Zvyšující se průměrná délka nezaměstnanosti**

Královéhradecký kraj

- **Přetíženost komunikací, chybějící obchvaty obcí pro tranzitní dopravu**
- **Nepříznivý demografický vývoj venkovských oblastí, zhoršování věkové struktury venkovské populace**
- **Nedostatek komplexních služeb pro podnikatele a investory ze strany obcí**

Zlínský kraj

- **Vysoký podíl sekundárního ekonomického sektoru na tvorbě HDP**
- **Pomalu rostoucí rozsah dálnic a rychlostních komunikací na území regionu a dosud nedostatečné napojení na celostátní síť**
- **Nenaplněný potenciál cestovního ruchu: slabý marketing, slabá provázanost služeb, nižší kvalita infrastruktury, zařízení a služeb**

Olomoucký kraj

- Nedostatečná nadregionální spolupráce, zejména s Ostravským krajem
- Minimální infrastrukturní vybavenost a propojení s okrajovými částmi regionu
- Venkovský charakter značné části kraje

Moravskoslezský kraj

- Neuspokojivý stav životního prostředí zejména v průmyslových centrech
- Vysoká nezaměstnanost, značný počet lidí s nedostatečnou nebo s jednostranně zaměřenou kvalifikací po útlumu dolů a hutí
- Dopravní odlehlost kraje, pomalé budování dálnice a dalších komunikací

Karlovarský kraj

- Nízká vzdělanostní a kvalifikační úroveň obyvatelstva
- Zanedbaný stav dopravní infrastruktury
- Silně periferní postavení kraje

Ústecký kraj

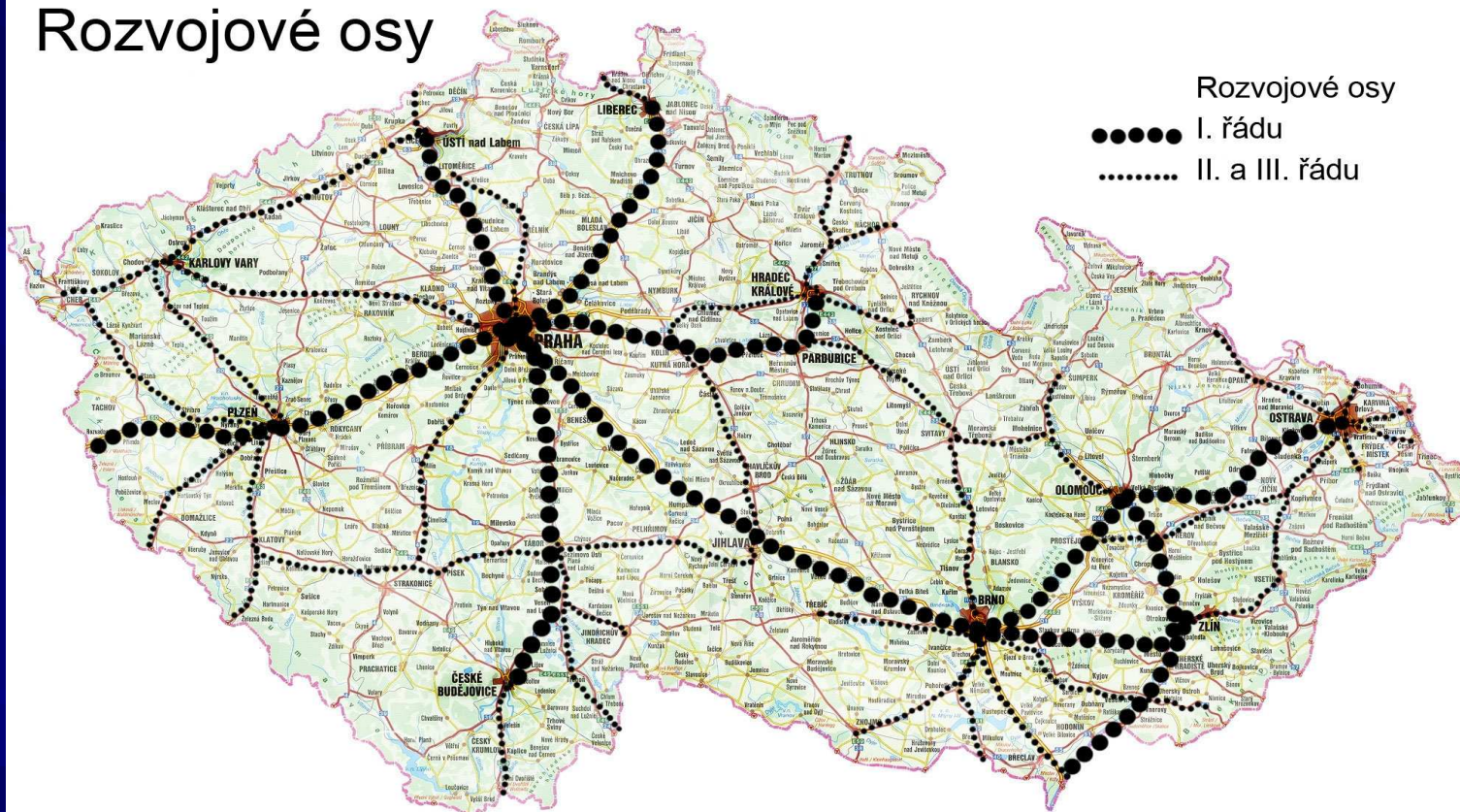
- Vysoká nezaměstnanost, sociální problémy
- Výrazně devastované životní prostředí, znečištění ovzduší a vod, byť došlo k výraznému zlepšení
- Slabá role výzkumu a vývoje

Regiony a jejich vývojové trendy po roce 2013

- Zřejmě i po roce 2013 lze očekávat další prohlubování polohové diferenciaci v atraktivitě regionů s odrazem v intenzitě kontaktů se zeměmi EU podmíněné vzdáleností. Lze také předpokládat zvýraznění selektivního působení polohového faktoru v souvislosti s rozvojem velké infrastruktury, a tedy posilování rozvojových os.
- Rovněž lze očekávat další zvýhodnění regionů s významnými centry služeb, zejména kvartérních aktivit, jako jsou Praha a Brno, případně i další (Plzeň, Olomouc, Hradec Králové-Pardubice, České Budějovice, možná Zlín, Liberec-Jablonec nad Nisou). Naopak znevýhodněny budou i nadále regiony s koncentrací těžkého průmyslu, s málo diverzifikovanou ekonomickou základnou – především v kraji Ústeckém a do určité míry v Moravskoslezském a částečně Karlovarském.

Rozvojové osy v ČR

Rozvojové osy

© René Wokoun, 2005

Mapový podklad
http://www.gtsincoming.cz/images/map_cz.jpg

Při souhrnném pohledu na současný vývoj krajů (i jiných regionů a měst a obcí) ČR je možno ve vývojové perspektivě hovořit o:

- dlouhodobém, avšak mírném prohlubování regionálních rozdílů v sociálních poměrech obyvatelstva (zlepšování situace v Praze a Středočeském kraji, naopak zhoršování v Ústeckém a Karlovarském a částečně i Moravskoslezském kraji),
- určitému malému prohlubování meziregionálních rozdílů v ekonomické výkonnosti (vnitřní rozdíly v rámci krajů a měst ČR) a současně změně pozic v „pomyslném“ pořadí krajů - výrazný socioekonomický růst Středočeského kraje, mírný propad Jihomoravského kraje, snad mírné ekonomické „oživení“ Moravskoslezského kraje,
- prohlubování polohové diferenciaci ekonomického a v návaznosti na to sociálního rozvoje, pokud nedojde k razantnímu zlepšení dopravní dostupnosti,
- dynamickém prohlubování rozdílů v regionálně diferencované ekonomické atraktivitě (mikroregion Mladá Boleslav v regionu soudržnosti Střední Čechy jako příklad růstu),
- snižování rozdílů v kvalitě životního prostředí (v celé zemi).

Návrhy na zaměření kohezní politiky z pohledu českých regionů

Základním problémem vztahu České republiky ke kohezní politice Evropské unie pro období 2014-2020 bude jistá rozporuplnost vyplývající sice z pomalého, leč doloženého přibližování socioekonomické úrovně českých regionů regionům unijním, konkrétně NUTS 2. Podle některých analýz, avšak nedokonalých s ohledem na nereflektování posledních trendů vývoje finančních trhů a navazujícímu vývoji hospodářství nejvýznamnějších zemí světa i EU, lze očekávat u některých českých regionů soudržnosti překročení ukazatele pro zařazení pod cíl konvergence (pokud vezmeme za základ analogii se současným programovacím obdobím).

Ohroženými regiony soudržnosti jsou (z hlediska možnosti vyřazení z budoucího „cíle 1“):

- **Střední Čechy,**
- **Jihozápad,**
- **Jihovýchod,**
- **Moravskoslezsko.**

Určitá schizofrenní pozice České republiky se ukazuje v případě snad očekávané větší podpory růstových regionů v EU. Tyto regiony nepochybně vytváří rozhodující část HDP jednotlivých států a tím i celé EU. V České republice je tomu rovněž tak, kdy rozhodující část českého HDP je dle některých kvalifikovaných odhadů doplněných ne zcela přesnými propočty vytvářena dvaceti-třiceti největšími růstovými póly, tedy zpravidla městy nad 50 tisíc obyvatel.

V tomto případě lze doporučit určitou dvojakost českého přístupu, a to:

- výrazná podpora prolongace stávajícího systému kohezní politiky EU i do dalšího období, tj. na období 2014-2020;
- přiměřená, ale důrazná podpora snahám o podporu růstovým centřům, motorům ekonomického růstu v EU pro období 2014-2020.

Lze si položit zásadní otázku, do jaké míry lze očekávat, že intervence Společenství zvýší konkurenceschopnost:

- za prvé celé České republiky
- a za druhé jejích regionů,

a to předpokládejme posílením báze znalostí a inovací v podnikání, podporou výzkumu a vývoje, vyváženého rozvoje, zlepšením dostupnosti regionů a podporu zaměstnanosti. Česká republika by měla rozvíjet výzkum a inovace, a to zejména disponibilních zdrojů ze strukturálních fondů.

Z řady dokumentů EU a ČR jednoznačně vyplývá výhodnost kohezní politiky pro rozvoj republiky a jejích regionů, protože princip adicionality, tedy spolufinancování je pro ČR výhodný i přes nemalé platby do společného rozpočtu EU. I v budoucnosti bude třeba z pohledu ČR trvat na zachování kohezní politiky, protože platby do společného rozpočtu EU bude ČR odvádět a způsob realizace kohezní politiky přitom umožní dlouhodobě cílevědomě rozvíjet určitá progresivní odvětví a zejména problémové regiony v souladu s evropskými a světovými trendy – přenos know-how, propojení výzkumu a podnikatelské sféry za účelem zavádění inovací, systematické budování infrastruktury a její propojení na evropské systémy, rozvoj lidských zdrojů zejména propojení akademické sféry na podnikatelskou atd.

Základní otázkou je do jakých oblastí by se měly primárně soustředit prostředky z politiky soudržnosti v období po r. 2013 s ohledem na potřeby ČR (dopravní infrastruktura, vzdělávání, věda a výzkum, průmysl) v období po r. 2013, aby se zvýšila konkurenceschopnost ČR a jejích regionů?

Hlavní snahou České republiky by s ohledem na harmonický rozvoj celého státu a jednotlivých regionů (regionů soudržnosti, respektive krajů) po roce 2013 mělo být co nejvíce investovat v souladu s oblastmi podpor EU do:

- lidských zdrojů,
- výzkumu a vývoje,
- podpory znalostní ekonomiky,
- nadále na podporu výstavby hmotné infrastruktury (zejména dopravní), protože infrastruktura je nezbytnou podmínkou pro rozvoj všech ostatních záměrů.

Děkuji za pozornost